

МЕТА ТА ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Шутовська Л.В.

Коледж технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Соціокультурна компетенція є важливою складовою вивчення іноземної мови, адже причини багатьох непорозумінь полягають у відмінностях різних культур. Соціокультурна компетенція дозволяє почуватися на рівних з носіями мови. Вона сприяє розвитку толерантності та міжкультурних вмінь, розвиває здібність зрозуміти підстрочний зміст, вміння правильно інтерпретувати реалії суспільного життя. Соціокультурна компетенція – це здатність оперувати системою соціокультурних знань і умінь при здійсненні спілкування в умовах діалогу культур, тобто на міжкультурного рівні. Розвиток соціокультурної компетенції відіграє особливу роль в сучасному світі, де нерідко загострюються міжнаціональні відносини, де велике значення мають патріотичне і інтернаціональне виховання. Соціокультурна компетенція передбачає готовність і вміння жити і взаємодіяти в сучасному багатокультурному світі.

Ключові слова: соціокультурна компетенція, іноземна мова, культура, толерантність, соціокультурні знання та уміння, діалог культур, багатокультурний світ.

Постановка проблеми. Формування соціокультурної компетенції, під якою розуміється «комплекс знань про цінності, вірування, звичаї, традиції, мову, досягнення культури, властивих певному суспільству і характеризують його», а також «здатність і готовність індивіда здійснювати адекватну міжкультурну комунікацію» (Н.Б. Ішханян), відбувається в процесах соціокультурного виховання (прилучення особистості до культури і народних традицій країни досліджуваної мови) і навчання при комплексному освоєнні всіх складових іншомовної комунікативної компетенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми визначення мети та змісту формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів-філологів досліджувались В.Г. Костомаровим, С.М. Верещагінін, Г.Д. Томахінін, Н.Ф. Бориско, С.Ю. Ніколаєвою, Н.К. Склярєнко та ін.

В Україні питаннями формування соціокультурної компетенції студентів в процесі навчання іноземної мови займаються Л.Н. Бондаренко, С.П. Кожушко, С.Ю. Миколаєва, Т.І. Олійник, І.Г. Тараненко та інші дослідники, які розглядають її як мотиваційну складову процесу навчання. Вони вважають, що переважаючим мотивом життя в полікультурному просторі є прагнення до знань, допитливості, привабливості нової культури і мови; їх пізнавальна цінність, зіткнення інтересів, засвоєння нових норм, відкриття нового світу [2, с. 40].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На даний момент досягнуто вагомих результатів у дослідженні соціокультурної компетенції під час навчання. Проте, увагою більшості науковців оминається питання включення соціокультурної компетенції до складу професійної підготовки майбутніх вчителів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є формування соціокультурної компетенції у майбутніх вчителів за допомогою читання автентичних англомовних матеріалів (а саме: публіцистичних текстів).

Виклад основного матеріалу. Зміст і структура соціокультурної компетенції майбутніх

учителів іноземних мов визначається через такі критерії навчальних цілей і завдань, як мобільність знань, сформованість умінь і навичок застосовувати теоретичний матеріал на практиці (гнучкість) та критичність мислення. З'ясовано, що за критерієм мобільності знання наповнюють переважно інформаційні компоненти: глибина запам'ятовування, розпізнавання, відтворення, розуміння, пошук інформації [3, с. 17].

Доведено, що гнучкість навчально-пізнавальної діяльності передбачає сформованість у студентів уміння застосовувати теоретичний матеріал на практиці, здійснювати міжпредметні зв'язки, використовувати інтелектуальні операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, а також вибирати найраціональніший у певних умовах метод розв'язання завдань. Рівень розвитку у студентів критичного мислення визначається за їхніми уміннями оцінювати, знаходити помилки, критикувати, контролювати свою навчально-пізнавальну діяльність, прогнозувати, наводити контраргументи [3, с. 17].

Формування соціокультурних знань і вмінь означає розширення обсягу лінгвокраїнознавчих і країнознавчих знань за рахунок нової тематики і проблематики мовного спілкування; поглиблення знань про країну мови, якої вивчається, її науку та культуру, історичні і сучасні реалії, громадських діячів, місце цієї країни у світовому співтоваристві, світовій культурі, взаєминах з нашою країною; розширення обсягу лінгвістичних і культурознавчих знань, навичок і умінь, пов'язаних з адекватним використанням мовних засобів і правил мовної і немовної поведінки відповідно до норм, прийнятих в країні мови, що вивчається [5, с. 38–39].

Всі автори сходяться на думці, що для успішного розвитку соціокультурної компетенції студентів на заняттях англійської мови необхідно створювати модель культури того чи іншого народу, використовуючи в якості основних засобів твору іншомовної культури, її артефакти.

На думку О.В. Давиденко, зміст іншомовної соціокультурної компетенції визначається за-

своєнням певних соціокультурних знань. Перш за все, це фонові знання країнознавчого характеру. Водночас фонові знання, якими володіють члени певної етнічної і мовної спільноти, – основні об'єкти лінгвокраїнознавства. Як зазначає О.В. Тополева, фонові знання – це сукупність нерозривно пов'язаних між собою слів та їх значень, які є загальними для носіїв мови та їх культури. Розглядаючи фонові знання як один із складників змісту навчання, слід зазначити, що самій мові властиво накопичувати, зберігати та відбивати факти і явища культури народу – носія цієї мови [1].

За визначенням Є.М. Верещагіна і В.Г. Костомарова, існує три види фонових знань: загальнолюдські (наприклад, всім відомі поняття «сонце», «вітер», «час», «народження»), регіональні (не всі мешканці тропіків, наприклад, знають, що таке «сніг») та країнознавчі. Останній вид – це ті відомості, якими володіють усі члени певної етнічної і мовної спільноти, пов'язані знаннями національної культури. Кожний британець знає, яким є різдвяний обід, як святкують День Святого Валентина тощо. Такими є фонові знання носіїв мови; часто ж спостерігається відсутність таких знань у представників інших культур. Відсутність фонових знань ускладнює процес спілкування, оскільки взаєморозуміння неможливе без принципової тотожності в обізнаності комунікантів про оточуючу дійсність. Тому формування та засвоєння соціокультурних фонових знань має здійснюватися шляхом відбору навчального матеріалу, який містить відомості про життя народу, мова якого вивчається, та відображає національну й культурну спадщину цього народу. Фонові знання реалізуються в певних мовних засобах, хоча і не вичерпуються ними. До таких засобів належать реалії (безеквівалентні лексичні одиниці, аббревіатури, назви подій суспільного й культурного життя, мови яка вивчається, імена історичних осіб тощо) та фонові лексика: прислів'я, крилаті вирази, лексико-фразеологічні одиниці, також правила мовленнєвого етикету, жести та інші засоби невербального спілкування [1].

Зміст соціокультурної компетенції може бути представлений чотирма складовими:

- соціокультурні знання (відомості про країну мова, якої вивчається, духовні цінності культурних традицій, в тому числі представників різних етнічних груп, особливості національної ментальності поведінки);
- досвід спілкування (вибір прийняттого стилю спілкування, адекватне трактування явищ іншомовної культури);
- особистісне ставлення до фактів іншомовної культури (в тому числі здатність долати і вирішувати соціокультурні конфлікти при спілкуванні);
- володіння способами застосування мови (правильне вживання національно-маркованих мовних одиниць у мовленні в різних сферах міжкультурного спілкування, сприйнятливості до подібностей та відмінностей між рідним і іншомовним соціокультурними полями) [2, с. 238].

Соціокультурна компетенція, в інтерпретації І.Л. Бім включає соціолінгвістичну, предметну, загальнокультурну і країнознавчу компетенції. В.В. Сафонова в якості складових соціокультурної компетенції виділяє лінгвокраїнознавчу, со-

ціолінгвістичну та культурознавчу компетенції. С.Г. Тер-Минасова вважає, що соціокультурна компетенція є інструментом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, яка усвідомлює взаємозалежність і цілісність світу, необхідність міжкультурного співробітництва у вирішенні глобальних проблем людства.

Соціокультурна компетенція має три рівні: когнітивний, поведінковий і емоційно-оцінний, тобто кожен вивчає нову мову опановує соціокультурний зміст поступово і може здійснювати спілкування з допомогою мови, що вивчається з різним ступенем адекватності умовам міжкультурного спілкування. Виділення рівнів володіння мовою і культурою можливо не тільки на основі врахування ступеня сформованості певних умінь, а й з точки зору змісту засвоєння. Таким чином, в соціокультурної компетенції виділяють такі рівні:

- когнітивний рівень, що передбачає володіння знаннями про особливості мови, що вивчається і культури його носіїв;
- поведінковий рівень, що забезпечує володіння моделями поведінки носіїв мови, що вивчається, володіння вміннями мовної і немовної поведінки;
- емоційно-оцінний рівень, що забезпечує усвідомлення і оцінку власних емоційних реакцій на особливості культури народу, мова якого вивчається; виявлення подібностей і відмінностей між явищами іншої та рідної культури [7].

Соціокультурна компетенція відіграє одну з найважливіших ролей в сучасній освіті. Даний вид компетенції має на увазі подолання ксенофобії та існуючих стереотипів, а також виховання толерантності до представників іншої мови та інших культур. На заняттях англійської мови соціокультурна компетенція формується шляхом знайомства студентів з національно-культурною специфікою мовної поведінки і з реаліями англійських країн: звичаї, правила, норми, соціальні умовності, ритуали, соціальні стереотипи, країнознавчі знання.

Соціокультурний компонент навчання іноземних мов, на базі якого формуються знання про реалії, звичаї, культурні традиції країни мова, якої вивчається; знання і навички комунікативної поведінки в актах мовної комунікації; навички та вміння вербальної і невербальної поведінки, входить в зміст національної культури. Соціокультурний компонент змісту навчання іноземних мов має величезний потенціал в плані включення студентів в діалог культур, знайомства з досягненнями національної культури в розвитку загальнолюдської культури [7].

Висновки та пропозиції. Таким чином, формування соціокультурної компетенції на заняттях з англійської мови складно переоцінити. Беручи до уваги той факт, що соціокультурна компетенція є компонентом іншомовної комунікативної компетенції, а також те, що на сучасному етапі розвитку методики викладання англійської мови формування соціокультурних знань і умінь є однією з цілей освіти в університеті, можна сміливо заявити, що оволодіння англійською мовою без прилучення до культури і менталітету країни досліджуваного мови не може бути повноцінним.

Список літератури:

1. Бирюк О.В. Контроль рівня сформованості соціокультурної компетентності майбутніх учителів у навчанні читання англійських газетно-журнальних статей / О.В. Бирюк // Педагогічні науки. – 2004. – № 119. – С. 18–21.
2. Гришкова Р.О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей: монографія / Р.О. Гришкова. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 424 с.
3. Колодько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т.М. Колодько. – К., 2005. – 33 с.
4. Латухіна М.В. Поняття соціокультурної компетенції в обученні англійському мові / М.В. Латухіна // Молодой ученый. – 2014. – № 20. – С. 725–727.
5. Наседкіна О.О. Соціокультурна компетенція мовної освіти / О.О. Наседкіна // Англійська мова та література. – 2015. – № 4–5. – С. 9–14.
6. Социокультурная компетенция как неотъемлемый компонент коммуникативной компетенции как цели. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://works.doklad.ru/view/eteu6-K9ec8.html>.
7. Чупракова С.Н. Формирование социокультурной компетенции учащихся на уроках английского языка. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sch-6.edusite.ru/DswMedia/chuprakovasn.pdf>.

Шутовская Л.В.

Колледж технологий, бизнеса и права
Восточноевропейского национального университета
имени Леси Украинки

ЦЕЛЬ И СОДЕРЖАНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПРИ ЧТЕНИИ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ

Аннотация

Социокультурная компетенция является важной составляющей изучения иностранного языка, ведь причины многих недоразумений заключаются в различиях разных культур. Социокультурная компетенция позволяет чувствовать себя на равных с носителями языка. Она способствует развитию толерантности и межкультурных умений, развивает способность понять подстрочный смысл, умение правильно интерпретировать реалии общественной жизни. Социокультурная компетенция – это способность оперировать системой социокультурных знаний и умений при осуществлении общения в условиях диалога культур, то есть на межкультурном уровне. Развитие социокультурной компетенции играет особую роль в современном мире, где нередко обостряются межнациональные отношения, где большое значение имеют патриотическое и интернациональное воспитание. Социокультурная компетенция предполагает готовность и умение жить и взаимодействовать в современном поликультурном мире.

Ключевые слова: социокультурная компетенция, иностранный язык, культура, толерантность, социокультурные знания и умения, диалог культур, многокультурный мир.

Shutovska L.V.

College of Technology, Business and Law
Eastern European National University named after Lesia Ukrainka

PURPOSE AND CONTENT OF THE FORMATION OF THE SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS WHILE READING ENGLISH PUBLICISM TEXTS

Summary

Socio-cultural competence is an important component of the study of a foreign language, as the causes of many misunderstandings are differences in different cultures. Socio-cultural competence allows you to feel on an equal footing with the native speakers. It promotes the development of tolerance and intercultural skills, develops the ability to understand the underlying content, the ability to correctly interpret the realities of social life. Socio-cultural competence is the ability to operate the system of socio-cultural knowledge and skills when communicating in a dialogue of cultures, that is, at the intercultural level. The development of socio-cultural competence plays a special role in the modern world, where interethnic relations, where patriotic and international education are of great importance, are often exacerbated. Socio-cultural competence implies readiness and ability to live and interact in the modern multicultural world.

Keywords: sociocultural competence, foreign language, culture, tolerance, socio-cultural knowledge and skills, dialogue of cultures, multicultural world.